

Pohjolan historiankirjoitus

Tiedeblogi Suomen ja muiden Pohjoismaiden historiografiasta - ISSN 2737-1948 / CC BY

[Etusivu](#)

[Blogi & toimituskunta](#)

[Kirjoita blogiin!](#)

[Historiografista tutkimusta](#)

4.10.2024

Historiankirjoitus häjyistä ja puukkojunkkariajasta. Ruotsinkielinen Etelä-Pohjanmaa ja tutkimuksen määrittelyn vaikeus. Osa II

Merja Pyykkönen

Lisää rajanvetoja tutkimusten ja ei-tutkimusten välille

Tämä teksti on jatkoa kirjoitukselle Osa I: Ylikankaan urauurtava puukkojunkkaritutkimus (19.9.2024).

Etelä-Pohjanmaan ruotsinkieliseltä rannikkoseudulta kotoisin ollut, pirttikyläläissyntyinen oikeustieteen lisensiaatti Lars-Otto Backmania (1918–1999) haastateltiin vuonna 1982 *Vasabladet* -lehteen. Muun muassa Vantaan pormestarina, Tampereen kunnallisoikeuden yliopettajana ja julkisoikeuden apulaisprofessorina työskennellyt ja vuonna 1979 eläkkeelle jäänyt Backman kertoi jutussa, samoin kuin myöhemmissäkin haastatteluissaan, tutkimustyöstään Etelä-Pohjanmaan henkirikollisuushistorian parissa.

Vasabladet 18.7.1982.

Backman julkaisi eläkevuosinaan laajan, kahdeksanosaisen kirjasarjan maakunnassa ajanjaksolla 1775–1899 tehdyistä henkirikoksista. Hän laati jokaisesta löytämästään ja maakunnassa tapahtuneesta henkirikoksesta, lapsenmurhat ja vahinkotapot mukaan lukien, lyhyet ruotsinkieliset tiivistelmät teoksiinsa *Brott mot annans liv i Syd Österbotten under 1800-talet, Del I* (1984), *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten under 1800-talet, Del II A, B* (1984) ja *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1775–1799 III* (1994, 1996).

Backman lisäksi esitteli yksityiskohtaisesti koko joukon eteläpohjalaisia henkirikostapauksia teoksissaan *Händelser i Harrströms Bolby under 1800-talet* (1982) ja *Några fall ur svenska Österbottens dystra brottmåls historia* (1981). Backman kirjoitti myös henkirikosten piirteistä teoksissaan *Analys av brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1800–1849* (1989), *Analys av brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1850–1899* (1990) ja *Barnamord i lagstiftningen över*

Pohjolan historiankirjoitus

Tarkastele profiilia

BLOGIARKISTO

lokakuuta 2024 (1)

syyskuuta 2024 (1)

elokuuta 2024 (1)

kesäkuuta 2024 (1)

toukokuuta 2024 (1)

huhtikuuta 2024 (1)

maaliskuuta 2024 (1)

helmikuuta 2024 (1)

tammikuuta 2024 (1)

joulukuuta 2023 (1)

marraskuuta 2023 (1)

lokakuuta 2023 (1)

syyskuuta 2023 (1)

elokuuta 2023 (1)

kesäkuuta 2023 (1)

toukokuuta 2023 (1)

huhtikuuta 2023 (1)

maaliskuuta 2023 (1)

helmikuuta 2023 (1)

tammikuuta 2023 (1)

joulukuuta 2022 (1)

marraskuuta 2022 (1)

lokakuuta 2022 (1)

syyskuuta 2022 (1)

elokuuta 2022 (1)

kesäkuuta 2022 (1)

toukokuuta 2022 (1)

huhtikuuta 2022 (1)

maaliskuuta 2022 (1)

helmikuuta 2022 (1)

tammikuuta 2022 (1)

joulukuuta 2021 (1)

marraskuuta 2021 (1)

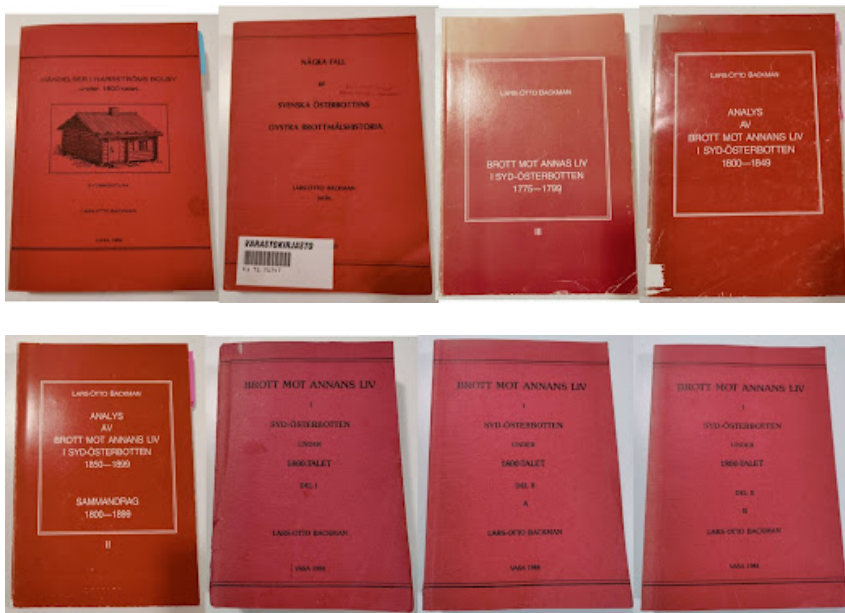
lokakuuta 2021 (1)

syyskuuta 2021 (1)

heinäkuuta 2021 (1)

kesäkuuta 2021 (1)

tiden (1996). Viimeksi mainituissa töissään Backman on vertaillut muun muassa henkirikosten ja niistä langetettujen rangaistusten paikallisia ja ajallisia muutoksia. Kertomansa mukaan Backman työskenteli aiheensa parissa yksin ja ilman ulkopuolista rahoitusta ja kustantajaa. Kirjojaan Backman kertoi lähettäneensä eri kirjastoihin ja yliopistoihin. Myytäväksi hän ei teoksiaan halunnut viedä vedoten verotussyihin. (*Vasabladet* 27.5.1989).

Ruotsinkielisissä lehdissä ilmestyneissä haastatteluissa Backman kertoi kiinnostuneensa henkirikollisuusaiheesta professori Heikki Ylikankaan tutkimusten myötä. Backman kertoi, ettei hän ollut halunnut hyväksyä tiettyjä Ylikankaan esittämiä tutkimustuloksia. Erityisesti Backmania mietitytti väite siitä, että puukon käyttö olisi omaksuttu rannikkoseudun ruotsinkielisiltä alueilta. Hän myös vieroksui Ylikankaan laskelmia ruotsin- ja suomenkielisten pitäjien henkirikosmäärien vaihteluista. Backman pyrkiikin monissa lehtihaastatteluissaan sekä teoksissaan tekemään selkeitä jakeroja Etelä-Pohjanmaan ruotsin- ja suomenkielisten alueiden väkivaltarikollisuudesta aina 1770-luvulta vuoteen 1899. (*Vasabladet* 17.5.1985; *Jakobstads Tidning* 2.2.1986; *Jakobstads Tidning* 13.6.1989; *Vasabladet* 27.5.1989).

Backmanin työssä oli toisin sanoen ennakoasetelma eli valmiiksi määritelty tehtävä osoittaa vääräksi Ylikankaan ruotsinkielisiä rannikkoseutuja koskevia havaintoja. Elämänsä loppupuolella Backman tarkensi, että alun perin työn takana olikin akateeminen kiista Heikki Ylikankaan kanssa, joka liittyi väitteeseen puukon käytön siirtymisestä rannikkoseudulta (*Vasabladet* 27.2.1999). Akateemisesta kiistasta, ainakaan julkisesta sellaisesta, en kuitenkaan ole löytänyt viitteitä.

Backman perehtyi syvällisesti Etelä-Pohjanmaalla vuosina 1770–1899 tapahtuneisiin henkirikoksiin. Hän tarkasteli teoksissaan sekä ruotsinkielisen rannikkoalueen että sisämaan henkirikoksia. Toisin kuin Heikki Ylikangas vihjasi (ks. osa I), puukkojunkkariaika on kiinnostanut myös suomenruotsalaisia tutkijoita – ja vieläpä niin, että aiheesta on ollut saatavilla ruotsinkielisiä teoksia. Tässä vaiheessa joudumme tosin pysähtyä kysymään uudelleen, mitä sanat *tutkija* ja *tutkimus* tarkoittavat ja kenelle.

Kun Backman oli julkaisemassa neljättä aiheeseen liittyvää ruotsinkielistä teostaan, Ylikankaalta ilmestyi samaan aikaan ruotsinkielinen teos *Knivjunkarna. Våldskriminaliteten i Sydösterbotten 1790–1825* (1985). Ruotsinnois oli käännetty versio aiemmin mainitusta Ylikankaan vuoden 1976 pääteoksesta *Puukkojunkkareitten esiinmarssi*. Ruotsinkielisessä laitoksessa ei otettu millään tavalla kantaa Backmanin tuolloin juuri ilmestyneisiin töihin, vaan siinä viitattiin edelleen Yrjö Alasen vuoden 1931 teokseen aiempaan aiheen tutkimuksena. Myös historioitsija Reino Kallion (1939–2021) puukkojunkkariaihettakin sivuva väitöskirja vuodelta 1982 sai käänöksessään huomiota. (Ylikangas 1985, 31, 125, 182, 311–312.) Ylikangas ei mainitse Backmania myöhemmissäkään puukkojunkkareista ja Etelä-Pohjanmaasta kertovissa kirjoituksissaan ja teoksissaan.

TUNNISTEET

1500-luku

1600-luku

1700-luku

1800-luku

1900-luku

1980-luku

aateli

aatelisto

Ahvenkoski

Aleksanteri I

Alpo Silander

Anders Josef Europaeus

Anders Lizelius

arkistolaitos

August Ludwig von Schlözer

Aulis J. Alanen

baltiansaksalaiset

Edvard Rodhe

Eino Jutikkala

Emanuel Linderholm

Ernst Gustaf Palmén

Etelä-Pohjanmaa

etnologia

Eva Österberg

Fredrika Dorotea

Gabriel Rein

globaalihistoria

Heikki Ylikangas

Helsingin yliopisto

henkilöhistoria

henkirikos

Henrik Gabriel Porthan

Henrik Klaunpoika Horn

Herman Lundström

Herman Råbergh

Hilding Pleijel

historia

historiakulttuuri

historiakuva

historiallinen fiktio

historiallinen kriminologia

historian harrastaminen

Historian ja etnologian laitos

Historian laitos

historiankirjoituksen historia

historiankirjoitus

historiantutkijat

historiantutkimus

historiografia

Hjalmar Holmquist

Horn-suku

isoviha

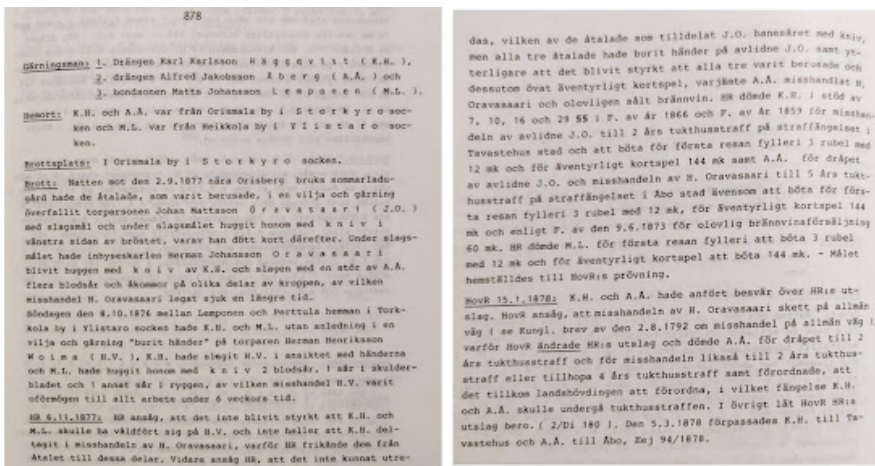
Itä-Suomi

Osasy Backmanin työn sivuuttamiselle lienee se, ettei Backman noudattanut perinteiseltä historian tutkimukselta vaadittuja muotoiluja. Näitä ovat esimerkiksi tutkimustehtävän asettaminen, lähdeaineiston ja teorioiden pohdinta ja kuvailu sekä viittaaminen aihealueen aiempaan tutkimukseen. Backmanin työt eivät siten ehkä olleet 1970- ja 1980-luvun historian tutkimuksessa tiukimman määritelmän mukaisesti tieteellisiä tutkimuksia, vaikka hän itse näkikin asian toisin. (Backman 1990, 3–14). Samat tieteelliset puutteet tosin vaivasivat myös Yrjö Alasen vuoden 1931 teosta, joka kuitenkin huomioitiin laajalti puukkojunkkariaiheen tutkimuksissa. Backman huomautti eräissä haastattelussaan, että toisin kuin Ruotsissa, Suomessa akateemiset piirit eivät olleet kiinnostuneita hänen työstään. [1]

Töiden ilmeisistä puutteista huolimatta osa historioitsijoista on hyödyntänyt Backmanin havaintoja. Kauhavan historiaa tutkinut Timo Pietiläinen on käyttänyt niitä laajalti, samoin Turun yliopiston Suomen historian emeritusprofessori Pentti Virrankoski (1929–2023). Myös Reino Kallio arvostaa Backmanin julkaisuja. (Pietiläinen 1999, 307–316; Virrankoski 2006, 10; Kallio 2009, 155, 163, 183). On myös mahdollista, että Backmanin töitä ovat mainittujen tutkijoiden lisäksi hyödyntäneet muutkin, mutta Backmania ei aina ole merkitty alkuperäisen tiedon lähteeksi. Eettisesti toisen työn häivyttäminen luo ongelman tai vähintäänkin tärkeän keskustelunaiheen. Keille tutkijoille ja ei-tutkijoille annetaan tunnustusta heidän työstään, ja millä tavoin?

Vertailun vuoksi nostan esille vielä uudemman tutkimuksen, sukututkija Mikko Moilasan teoksen *Kohtalona mestauslava. Kuolemanrangaistus Suomessa 1500–1825* (Docendo, 2021). Moilanen on tietokirjaksi kategorisoidussa teoksessaan tutkinut laajasti Suomessa vuosina 1500–1825 tapahtuneita väkivaltarikoksia ja niistä langetettuja kuolemantuomioita sekä muita rangaistuksia. Moilasan aineisto kattaa yhteensä 1485 eri rikosta. Teoksessa analysoidaan ja pohditaan tapauksia suhteessa aiemmin tutkittuun tietoon, vaikka käytetyt viittauskäytännöt eivät aina noudatukaan tieteellisen tutkimuksen standardeja. Moilanen on kirjassaan tästä itse tietoinen ja toteaa, että hänen kartoittamiensa rikostapauksien tarkat lähdetiedot tarjoavat historian tutkimukselle eväitä syvällisempään tulkintaan ja pohdiskeluun.

Oman arvioni mukaan Moilasan ja Backmanin työt muistuttavat aiheiden käsittelytyyliltään toisiaan hyvin paljon, ajoittain jopa identtisesti. Kumpikin tekijä tutki itsenäisesti satoja henkirikoksia (Backmanin aineisto kattaa yli 2000 tapausta), kertoi tapauksista lyhyesti, analysoi keräämiään aineistoja ja pohti tutkimaansa tietoa suhteessa aiempaan tutkimustietoon, vaikkakin pääosin ilman viittauksia tutkimuskirjallisuuteen.

Esimerkkitapaus Backmanin kirjasta *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten under 1800-talet Del II B* (1984), s.811–812.

Backman ei työtään varten käynyt läpi ainoastaan Etelä-Pohjanmaan paikallisten alioikeuksien pöytäkirjoja, vaan myös hovioikeuden, Keisarillisen Majesteetin ja Senaatin Oikeusosaston pöytäkirjoja. Lisäksi Backman täydensi aineistoaan vankiloiden asiakirjoilla. Backman poimi löytämiensä tapauksien asiakirjoista oikeudenkäynnin ja rikostuomion kannalta oleellimmat asiat ja laati rikoksista tämänlaisia tiivistelmiä. Onko tiedon tuottaminen tällöin luettelointia, tutkimukseksi laskettavaa työtä vaiko jotain muuta?

Omalle tutkimukselleni Backmanin teokset tarjoavat poikkeuksellisen yksityiskohtaisen lähdeaineisto-oppan, perustavanlaatuisen ohjeistuksen 1700- ja 1800-luvun Etelä-Pohjanmaan tuomio- ja kärjäpiireihin, sekä läpileikkauksen ajan oikeuslaitoksen toimijoihin

Jaakko Gummerus
 Johan Bilmark
 Johan Jakob Nordström
 Johan Wilhelm Ronimus
 Juhana-herttua
 Juho Rudolf Koskimies
 Juho Vesainen
 Jyväskylän yliopisto
 Kaarlo Blomstedt
 kansanelämä
 kansatiede
 Karjala
 Karl Adolf Appelberg
 kartallistaminen
 kirkkohistoria
 kolmisäätyoppi
 konservointi
 kriminologia
 kruunu
 kulttuurihistoria
 kuolemanrangaistus
 Kustaa IV Adolf
 Kuurinmaa
 Lars-Otto Backman
 lehdistö
 lehdistöhistoria
 lesket
 Lund
 luonnonväriaineet
 luterilainen yhtenäiskulttuuri
 maanluovutus
 maanomistus
 maataloushistoria
 maatilaperimys
 mahtivaltio
 Martti Ruuth
 Matthias Akiander
 Mauno Jokipii
 mentaliteettien historia
 mentaliteettihistoria
 metodologia
 mikrohistoria
 muinaismuistohallinto
 muinaistutkimus
 muistitieto
 museot
 nationalismi
 oikeushistoria
 paikallis- ja maakuntahistoria
 papinlesket
 papisto
 perimyskäytänteet
 Pohjoismaat
 porvaristo

ja säädöksiin. Mikäli tietoa ei olisi käytettävänä tai jos en edes tietäisi Backmanin teosten olemassaolosta, olisin joutunut käyttämään aineistonkeruuseen huomattavan paljon enemmän aikaa ja vaivaa. Tällöin puhutaan useista kymmenistä käynneistä eri arkistoilla ja sadoista työtunneista. Backmanin työt ovat hyödyllisiä erityisesti rikos- ja oikeushistoriasta kiinnostuneille, kuten arvellakseni myös sukututkijoille, museotyöntekijöille, toimittajille, opiskelijoille ja monelle muulle. Backmanin toiveena olikin että hänen yksityiskohtaista perustutkimusaineistoaan käytettäisiin jatkossa hyödyksi muissa, varsinkin rikosoikeudellisissa tutkimuksissa ja suuhistorioissa (Backman 1989, 236; *Vasabladet* 27.2.1999).

Lars-Otto Backmanin ja aiemmassa tekstissä (osa I) esille nostamani Yrjö Alasen työt ovat nähtävästi tuottaneet päänvaivaa historiankirjoituksen piirissä, jossa teoksille ei ole löytynyt yhtenäistä käyttökaavaa. Vaikeus kategorisoida erilaiset työt eivät kuitenkaan tarkoita, etteikö tietoa olisi lainkaan olemassa – näin eritoten Backmanin kohdalla. Nykyajan tieteen, mutta myös popularisoinnin avoimuuden ja eri osa-alueiden ammattilaisten kannalta taitaakin olla parasta, että erilaisista töistä kerrotaan avoimesti ja niitä arvioidaan avoimesti. Tekijä ansaitsee mielestäni tunnustuksen tehdystä työstä, vaikka sitä voisi olla hankala sanoittaa tai osoittaa. Avoimuudesta tuskin on haittaa jo pelkästään tiedonhaun näkökulmasta.

FM Merja Pyykkönen, väitöskirjatutkija, Tieteiden ja aatteiden historia, Oulun yliopisto. Pyykkönen tutkii väitöskirjassaan naisten tekemiä ja heihin kohdistuneita väkivaltarikoksia sekä sarjarikollisuutta Etelä-Pohjanmaalla ajanjaksolla 1790–1890. Tutkimusta rahoittaa Svenska litteratursällskapet i Finland.

Viitteet

[1] ”Såna som skriver diktböcker brukat ju få pengar från olika håll, men för arbete av det här slaget finns det inga pengar, säger han och låter också förstå att man i Sverige visat ett visst intresse för hans forskning, vilket man på institutionshåll i Finland inte gjort.” *Vasabladet* 17.5.1985.

Lähteet

Jakobstads Tidning 2.2.1986, 13.6.1989.

Vasabladet 18.7.1982, 17.5.1985; 27.5.1989, 27.2.1999.

Kirjallisuus

Alanen, Yrjö 1931: *Puukkojunkkarien aika*. Otava.

Backman, Lars-Otto 1981: *Några fall ur Svenska Österbottens dystra brottmåls historia*.

Backman, Lars-Otto 1982: *Händelser i Harrströms bolby under 1800-talet*.

Backman, Lars-Otto 1984: *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten under 1800-talet. Del I*.

Backman, Lars-Otto 1984: *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten under 1800-talet. Del II A*.

Backman, Lars-Otto 1984: *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten under 1800-talet. Del II B*.

Backman, Lars-Otto 1989: *Analys av brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1800–1849. I*

Backman, Lars-Otto 1990: *Analys av brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1850–1899. Sammandrag 1800–1899. II*

Backman, Lars-Otto 1994: *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1775–1799. III*

Backman, Lars-Otto 1996: *Brott mot annans liv i Syd-Österbotten 1775–1799.*

professionalisoituminen

professori

puukkojunkkarit

rajat

rauha

rauhansopimukset

rikos

rikoshistoria

Routledge

Ruotsi

Ruotsin valtakunta

sanomalehdet

Santeri Ingman

Santeri Ivalo

sosiologia

sota

sotahistoria

sotilasvaltio

sotilasvirikatalot

Suomen historia

Suomen historiankirjoitus

Suomen suuriruhtinaskunta

Suomenkieliset Tieto-Sanommat

Suomi

suuri Pohjan sota

sääty

sääty-yhteiskunta

Taalainmaa

talollinen

talonpoika

talonpoikainen vapaus

talonpojat

taloudellisen ajattelun historia

taloushistoria

tilaperimys

toimijuus

torpat

Turku

Turun Akatemia

tutkimusetiikka

uuden ajan alku

Uudenkaupungin rauha

vaatetutkimus

vaatteet

valtioneurologit

valtiorakennus

valtiosääntö

Vanha Suomi

varhaismoderni aika

Veli Verkko

Venäjä

verkatehdas

veronkanto

verotus

Backman, Lars-Otto 1996: *Barnamord i lagstiftningen över tiden.*

Kallio, Reino 1982: *Pohjanmaan suomenkielisten kylien oltermannihallinto. Tutkimus vuoden 1742 kyläjärjestysohjeen toteuttamisesta.* Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

Kallio, Reino 2009: *Häiriköintiä ja henkirikoksia. Eteläpohjalaisnuoret paikallisen kurinpidon kohteena sääty-yhteiskunnan aikana.* Omakustanne.

Moilanen, Mikko 2021: *Kohtalona mestauslava.*

Pietiläinen, Timo 1999: *Kauhavan historia I. Kivikaudesta kaupungiksi tuloon.* Kauhavan kaupunki.

Virrankoski, Pentti 2006: *Laihinsa kukin kirnuaa ja yhtä palio voita saa. Kauhavan kansanperinnettä ja elämänmenoa.* Kauhava-Seura.

Ylikangas, Heikki 1973: *Väkivallanaallon synty. Puukkojunkkarikauden alku Etelä-Pohjanmaalla.* Helsingin yliopiston Historian laitoksen julkaisuja N:o 3.

Ylikangas, Heikki 1974: *Härmän häjyt ja Kauhavan herra. Kuvaus puukkojunkkareitten ja virkavallan välisestä yhteenotosta 1860-luvun lopulla.* Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ylikangas, Heikki 1975: ”Mistä puukko puukkojunkkarin käteen.” Historiallinen Aikakauskirja 73 (1), 109–121.

Ylikangas, Heikki 1976: *Puukkojunkkareitten esiinmarssi. Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825.* Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ylikangas, Heikki 1985: *Knivjunkarna. Våldskriminaliteten i Sydösterbotten 1790–1825.* Till svenska av Eva Stenius. Söderström & C:O.

Ylikangas, Heikki 2008: *Ensimmäisistä pahassa ensimmäisiä hyvässä.* Heikki Ylikankaan blogi 19.2.2008. <https://blogs.helsinki.fi/hylikang/2008/02/19/ensimmaisista-pahassa-ensimmaisiahyvassa/> Luettu 8.11.2023

Ylikangas, Heikki 2017: *Aina sitä jokin naula vetää.* Art House.

Pvm. 4.10.24

Tunnisteet: 1800-luku, Etelä-Pohjanmaa, historiografia, Lars-Otto Backman, puukkojunkkarit

vertailu

Viipuri

Viro

vuorovaikutus

väitöskirja

väitöskirjat

väitösohjaaja

väkivalta

värit

värjärit

Åbo Akademi

Etusivu

Vanhempi viesti

Teema: Picture Window. Sisällön tarjoaa Blogger.